הלכה · משנה תורה · מפרשים

ישמח ישראל על הרמב"ם

רבי ישראל רבינוביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ישמח ישראל על הרמב"ם

רבי ישראל רבינוביץ

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ישמח-ישראל-על-הרמבם/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

משנה למלך.
משל"מ (פ"א מהל' תפילין הי"ג) הביא דברי הב"י (יו"ד סי' רפ"א) ממס' סופרים והמרדכי (סוף הל' קטנות) ס"ת שכתבו גר וממזר פסול ופי' דהא דמ"ס מיירי בגר שאוכל נבלות וכשהגיע לפסוק לגר אשר בשעריך גו' וה"נ בממזר כשהגיע לפסוק לא יבוא ממזר גו' והקשה דהא בלא"ה פסול משום דאינו בקשירה כמ"ש בעכו"ם וקטן כו' עכ"ל: והנלע"ד דלשון המרדכי שם אוכל נבלות לתיאבון וע"כ י"ל הכונה דמיירי בקבל עליו כל המצות חוץ מנבלות לתיאבון וגם זה מקרי גר תושב אף דקיי"ל כחכמים דס"ל בגמ' (ע"ז ס"ה) דג"ת מקרי בקבל עליו ז' מצות ולא כר"מ ולא כאחרים שם.
ומפירש"י (יבמות מ"ח) בפי' וינפש בן אמתך והגר משמע דמצווה באזהרת שבת ועי' תוס' שם ואף דפירש"י שם מטעם דחלול שבת כע"ז מ"מ הרי דלאו דוקא בג"ת שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז וי"ל דמיירי בג"ת כה"ג וע"כ דלא מקרי ישראל מומר לתיאבון לענין שחיטה דבודק סכין כו' דשאני גר דלא קבל עליו מתחלה איסור נבלות ולא מקרי ישראל כלל וכמ"ש בגמ' (בכורות ל') ותוספתא דמאי פ"ב גר שבא לקבל עליו כל התורה חוץ מד"א מה"ת אין מקבלין אותו וריב"א אומר אפי' דקדוק קל מד"ס וע"כ דלא פליגי על ר"מ ור"י ואחרים שם בגמ' ע"ז לענין ג"ת והמחלוקת דשם מיירי לענין להחיותו דר"מ ס"ל דדי בזה דנקרא ג"ת בקבל שלא לעבוד ע"ז וחכ"א דוקא בקבל עליו ז"מ הוא הנקרא ג"ת אבל בלא"ה דהיינו ג"ת דר"מ לדברי חכמים הוא עכו"ם גמור ולאחרים דוקא בקבל כל המצות חוץ מנבלות וג"ת דחכמים לאחרים יש לו דין עו"ג ולא דין ג"ת אבל מ"מ לכו"ע אף בקבל עליו כל המצות חוץ מנבלות ואף דרק לתיאבון לא מקרי גר צדק אלא ג"ת וממילא דמניח תפילין וחייב בתפילין ומקרי בר קשירה וא"ש דצריך לטעם כשהגיע לפסוק לגר אבל בלא"ה הי' כשר לכתיבת סת"מ: ובזה א"ש מ"ש הש"ך יו"ד ס"ב סק"ג בפי' הש"ע גר תושב שקבל עליו ז"מ וכ' הפמ"ג שם או רק שקבל שלא לעבוד ע"ז.
ולכאורה הלא מבואר דאין מקבלין אותו לגר גמור עד שיקבל עליו כל המצות בשלימות וממילא דדינו עדיין כעכו"ם. ועוד דמה הוסיף הפמ"ג דהלא פשיטא דאף בקבל עליו ז"מ דינו כג"ת ושחיטתו פסולה ולפמ"ש א"ש דלעולם אף לפ"מ דקיי"ל ברמב"ם וכהפ"ו כחכמים דג"ת המקבל עליו ז"מ מ"מ מקרי ג"ת אף בקבל עליו כל המצות חוץ מד"א ואף לתיאבון ולא מקרי ג"צ ולא ישראל מומר וא"ש לפמ"ש הש"ך סק"ב דעכו"ם שאינו עובד עכו"ם שחיטתו פסולה מה"ת וזה נכלל בדברי הרמ"א שהגיה כגון גר תושב דג"כ דינו כעכו"ם וז"ש הש"ך שקבל עליו ז"מ ר"ל כהלכה דקיי"ל כחכמים שם דגם זה מקרי ג"ת ולא עכו"ם והו"א דאין שחיטתו פסולה מה"ת והוסיף עוד הפמ"ג או שקבל עליו

שלא לעבוד ע"ז ר"ל דזה כונת רמ"א במ"ש כגון ג"ת בהגהתו על המחבר שכ' שאינו עובד עכו"ם אבל באמת אף בקבל כל המצות חוץ מד"א ג"כ מקרי ג"ת כמש"לודינו כעכו"ם שאינו עובד עכו"ם כנ"ל: משל"מ ולח"מ (פ"ה מה' יו"ט ה"א) הקשו על הה"מ שכ' בנולד בשבת יש אוסרין ויש מתירין ואפי' ביומו מותר לחולה והא ע"כ בחולה שי"ב סכנה והכל מותר: והנלע"ד דר"ל אף דיש בידו לשחוט האם עבור החולה מ"מ מותר לשחוט גם העגל ולבשלו ול"ח למוקצה דהכא ודאי שייך הטעם דמוכן אגב אמו כמ"ש בגמ' (ביצה ו' א') ונו"ל דאף בחלה היום מותר לפמ"ש בש"ע או"ח (סי' שי"ח) השוחט לחולה בשבת בין בחלה היום כו' עי' ט"ז ומג"א משום דקיי"ל כר"ש במוקצה בשבת היכא דלא דחי' בידים ורק משום איסור שחיטה.

ועוד דאף לר"י דס"ל מוקצה ואף לשיטת הרא"ש והר"ן בשוחט לחולה בשבת שחלה היום דאסור לבריא מטעם מוקצה אף לר"ש מ"מ הכא במוכן אגב אמו לחולה עצמו והנה מצאתי בקובץ שתי' דר"ל מותר לבריא ולחולה שיב"ס באומצא כמ"ש הרמב"ם (פ"ב מה"ש) וז"ש הה"מ אף לשיטת יש מי שסוברים דאסור לבריא וכמ"ש רש"י (חולין ט"ז) אבל חולה שיב"ס מותר עכ"ל.

ולפמ"ש א"צ לזה דלחולה עצמו שיב"ס מיירי דמותר העגל בשבת: משל"מ (פ"ג מהל' אישות) בשם הריב"ש דאם לא בירך ברכת אירוסין מברך לאח"ז כמו בברהמ"ז דמברך קודם שנתעכל. והקשה דהא בברהמ"ז מברך על הנאה לשעבר והכא דומה לברכה ראשונה דמברך עובר לעשייתן ואם שכח ולא בירך לא יברך עוד אחר שאכל עכ"ל: והנלע"ד עפמ"ש בש"ע או"ח (סי' תס"ז) דמברך עד שיגמור סעודתו ולדעתי נ"ל פי' אף דלא יאכל עוד פת כ"א שארי דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה וכמ"ש בפמ"ג לענין ברהמ"ז מה"ת כדי שביעה אף בצירוף מאכלים אחרים וכבר הבאתי ראי' לזה מגמ' (ברכות מ"ח) בעובדא דואו ושמעון בן שטח וה"נ סעודה מקרי כ"ז שלא גמר סעודתו ומברך דאל"כ ודאי דצריך לברך על הפת שיאכל עוד ומאי קמ"ל בזה ופשיטא אם נאמר דהריב"ש ס"ל כהראב"ד דמברך אף אחר שגמר סעודתו והאירוסין ג"כ נמשך עד הנשואין וכמ"ש הרמב"ם וכה"פ במצוה שיש לה המשך דמברך כ"ז שעסוק בהמצוה: שם (פ"ו מה"א הט"ז) במקדש מעכשיו ע"מ שיתן לה ר' זוז כשיתן לה הר' זוז מקודשת למפרע ואם כופין לקיים התנאי ולומר כנוס או פטור בשם הריטב"א אהא דגמ' (קדושין ס' א') רב הונא אמר והוא יתן כו' דאין כופין והקשה מהא דלעיל (ח' א') אמר ר"א המקדש במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים והריטב"א בעצמו ס"ל שם דכופין: והנלע"ד עפמ"ש הרמב"ם (פ"ח מה"ג הי"ז) דמגרש על תנאי יכולה מיד להנשא לאחר

וא"ח שמא לא יתקיים התנאי ממילא הכא בקדושין על תנאי ומעכשיו בודאי יכול ומותר לישא אותה מיד ומה שייך כאן כופין וכמ"ש דכאלו פירש בשעת הקדושין שהיא תמתין ותתעגן.

משא"כ במקדש במנה ונתן לה דינר וישלים הואיל ועיקר הקדושין רק בהמנה שייך שפיר כופין דא"י לישאנה תיכף דלא נשלמו הקדושין כמ"ש בלשון וישלים ורק לענין דחלין הקדושין למפרע והכא לא שייך הך סברא דסברה וקבלה דאדרבה סמכה דעתה שישלים הקדושין משא"כ בפרוטה ע"מ שיתן ר' זוז: שם (פ"ז מה"א הט"ז) במקדש לאחר שיחלוץ לך יבמיך כו' פי' בכ"מ כיון דאם הי' מקדשה עכשיו מקודשת מספק לא מקרי דבר שלב"ל ותמהו כולם ע"ז וההי"מ כ' מקודשת מספק: והנלע"ד דהכ"מ דייק מדברי הגמ' (קדושין ס"ג) וכ"פ הרמב"ם דאף למ"ד א"א מקנה דשלב"ל מ"מ בקדשה מעוברת בהוכר עוברה מקודשת פירש"י וההי"מ דס"ל דדבר שלא בא לעולם היינו לגמרי אבל במקצת מקרי דבר שבא לעולם וה"נ י"ל כן: שם (פ"ט מה"א הכ"ב) בדין קול בשם הפו' בקלא דסבלונות והקשה במשל"מ הלא מחלוקת הרמב"ם והראב"ד פי"ז מהא"ב ביצא עלי' קול שהיא חלוצה: והנלע"ד דלא דמי לחליצה שהוא איסור דרבנן גמור בלא שום ספק משא"כ בקלא דסבלונות דה"ל קדושי ספק כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה"א וקולג"כ דרבנן מטעם ספק כמ"ש ברמב"ם ובטוש"ע אה"ע (סי' מ"ה) וא"כ ביצא קול דסבלונות ה"ל ס"ס ותליא במחלוקת הראשונים לענין ספד"א מה"ת לחומרא או לקולא ועכ"פ ל"ד לספד"ר: שם (פ"י מה"א סק"י) הביא דברי הר"ן פ' נערה בענין מוחלת כתובתה לענין כתובת בנין דכרין ושאלו להרי"ף איך יתכן במחלה והא אסור לדור עם אשתו בלא כתובה ותי' הר"ן דמ"מ יתכן הדין דכתובת ב"ד בעבר כו'.

והקשה במשל"מ מהר"ן (מגילה י"ז א') בשם הירושלמי הי' כותבה כו' הדא אמרה פורים מותר במלאכה: והנלע"ד דל"ד להתם דכאן יש לדון בדין כתובת ב"ד שהוא מלתא בפ"ע ומה לנו בזה אם עבר האיסור. משא"כ בהי' כותבה יש לנו לומר דה"ל מהב"ע ולא יצא בהמגילה ועוד דמאחר שזה רוצה לצאת יד"ח במצות קריאת המגילה או כשבא לימלך אם יצא יד"ח היתכן שירצה לעשות איסור מלאכה אם אסור במלאכה אע"כ דמותר: שם (פט"ו מה"א סקט"ו) הקשה בשם תשו' הרא"ש דסתרי אהדדי דבס"ה כ' בטוענת שאינו איש דכופין כו' וגובה עיקר כתובה.

ובסי' י"ב כ' בהיפך כיון דע"י כפיית ב"ד ל"מ אלא לגט אבל לממון כיון דעומד וצווח שיש לו גבורת אנשים אין כח בב"ד להוציא ממון עכ"ל: והנלע"ד דבגבורת אנשים יכול להכחישה ומש"ה מספק א"י להוציא ממנו. משא"כ בדבר שא"י להכחישה כמו ביורה

כחץ וכיו"ב נאמנת ומוציאה כתובתה ועיין בטור סי' קנ"ד שהביא הרבה תשו' הרא"ש בענינים אלו ובחדושי הגהות שם הקשה אמ"ש הטור מתשובת הרא"ש כלל מ"ג ס"ה בטוענת שאין לו גבור"א והוא מכחישה נאמנת וכופין להוציא אבל לא יתן כתובה ולקמן מיד הביא מתשובת הרא"ש ס"ד בענין בכה"ג ויתן כתובה כו' ולהפרישה שם שכ' שאינו מכחישה לק"מ ובזה א"ש גם קושית המל"מ אף כשנאמר דמשמעות שאינו איש ר"ל בגדר גבור"א וכיו"ב: שם (פרק ט"ו מהא"ב סק"י) מ"ש על הרמב"ם בדין הבא על האשה שנתקדשה ספק קדושין דהולד ספק ממזר וז"ל שמעתי מקשים ממהרי"ק הביאו בכ"מ פ"י מה"ג דמשמע מהרמב"ם שכ' כ"ע שנאמר ס' מגורשת הולד ס' ממזר ולא הזכיר ג"כ כ"מ שנאמר ס' קדושין ע"כ דדעתו דבספק קדושין הולד כשר מטעם פנוי' עכ"ל: והנלע"ד ליישב דהכא מיירי בס' קדושין כמו בדין שו"פ במדי ובעיא דתיקו ולא אפשיטא כמ"ש בכ"מ בגמ' דלא שייך חזקת פנוי' כמ"ש הר"ן (קדושין ה' ב') בדין נתן הוא כו' דמסתפק בזה ובכל ס' קדושין והביא בשם הרמב"ם והרי"ף דצריכה גט מה"ת ועפ"ת אה"ע סי' ל' ס"ה סק"ב בשם קהלת יעקב וא"ש דהתם השמיט הרמב"ם מלכתוב כ"מ שנאמר ספק קדושין משום דבקדושין מצינו אופן ומקום דיש חזקת פנוי' כמו ב' אומרים נתקדשה וב"א לא נתקדשה וכמ"ש התוס' (כתובות כ"ב) משא"כ בשו"פ במדי ובדין נתן הוא כו' דלשיטת הרמב"ם והרי"ף כנ"ל לא מוקמינן לה אחזקת פנוי' ועוד כיו"ב: משל"מ (סוף הל' נערה) מ"ש על הרמב"ם בדין מוציא ש"ר על נשואין הראשונים דבגמ' כתובות (מ"ו) בעיא דלא אפשיטא ופסק דפטור מקנס ומלקות וגם אם רצה לגרש יגרש הלא ספד"א לחומרא: והנלע"ד דהרמב"ם לשיטתו דבמקום שנוגע בממון שאני וכמ"ש הר"ן (נדרים ז) בדין יש יד לצדקה בשם הרשב"א וכמ"ש בחו"מ (סי' ר"ס) מחלוקת הרמב"ם והרא"ש ואפשר לומר דמ"מ ל"ד לשם דעיקר דין דאורייתא רק בממון דכל דיני ממון המה בספק גזל וכמ"ש באס"ז ב"מ.

משא"כ הכא דעיקרה באיסור כמו הכא דמצוה דולו תהי' לאשה ול"ת דלא יוכל לשלחה והוצאת ממון דשאר כסות ממילא בא לא שייך בזה דין ממון ושפיר יש לחייבו מספק. אך נ"ל דזה ודאי כשיהי' עליו חוב ומצוה לישאנה ולא לשלחה מ"מ לענין ממון ודאי דאין מוציאין ממנו מספק ממילא י"ל דלא שייך בזה לחייבו וביותר לפמ"ש הרמב"ם דספד"א רק מדרבנן לחומרא בודאילא תקנו חז"ל לישא אשה באופן שיהי' פטור מצרכי אשתו לרעתה: במשל"מ (פ"ג מהל' מלוה ה"ד) חקר ותמה עמ"ש הרמב"ם שם דאינו לוקה הממשכן בין עני בין עשיר משום דניתק לעשה דהשבת העבוט ובאמת אין העשה כ"א בעני כמ"ש ואם איש עני הוא וז"ל וראי' לדבר ממ"ש הרמב"ם רפ"א מה"ת דמש"ה

לוקין על התמורה אף דה"ל לאו הנל"ע משום דהלאו כולל יותר מהעשה כמ"ש דאין הצבור והשותפים עושין תמורה: והנלע"ד בזה דגם בגזל לפמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' גניבה ה"א והל' גזילה פ"א ה"ב ובטוש"ע סי' שמ"ח דגזל נכרי אסור מה"ת ועובר בל"ת ולפמ"ש השעה"מ ועו"פ דאין בנכרי מ"ע דהשבה וא"כ אין כאן לאו הנל"ע ועכצ"ל החילוק הואיל דהל"ת כולל כל העולם משא"כ העשה דיש שאינו חייב בהעשה ממילא א"ש בגזל דהל"ת שוה בכל כמ"ש הרמב"ם וכה"פ דס"ל דג"כ אסור מה"ת וגם ב"נ שייך בל"ת דגזילה וגם בעשה דהשבה שייך הנכרי כמ"ש התוס' (ע"ז ע"א ב' ד"ה ואי עירובין ס"ב א' ד"ה ב"נ) וה"נ במשכון דהל"ת שייך בין בעני בין בעשיר וגם העשה שייך בכל ואין חילוק רק לענין השבת העבוט לעשיר וה"נ גם בגזל דאין עשה דהשבה לעכו"ם משא"כ בתמורה דלא שייך העשה בצבור ושותפין עצמן.

ועוי"ל מצד הסברא דמה דלא שייך בעשיר לא מקרי בשביל זה אינו שוה בכל הואיל דגם העשיר יכול להיות עני וכמ"ש בלקט (גמ' גיטין י"ג) דאיבעי מפקיר ולענין דמאי עיי"ש בכ"מ ולא מצינו בזה חילוק: משל"מ (פ"ו מהל' טוען ה"ו) מקשה על תשובת הרא"ש (כלל ס"ו) שפסק בדין ה"ל פרה לשוחטה וא"ל חבירו שחוט ואם תמצא טריפה אני אתן לך פטור דאין כאן אלא דברים בעלמא בלא קנין ויכול לחזור בו והקשה דה"ל לחייב מטעם ערב כיון שלא הי' רוצה לשחטה מחשש טריפה ורק על פיו שנתערב לשלם לו עשה מעשה ושחטה עכ"ל: ונלע"ד דהרא"ש לשיטתו א"ש ולק"מ דאי' בחו"מ סי' ש"פ ס"א מחלוקת הרמב"ן והרשב"א בדין האומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך עי' בר"ן פ"ק דקדושין סברת הרשב"א דלא שייך ערב כ"א בזכיית האחר ולא באבודה מן העולם וכ"א ברא"ש קדושין שם סי"ג מבואר להדיא דהיכא דלא מטא הנאה לשום איש לא דמי לערב עכ"ל: רמב"ם.

רמב"ם (פי"ג מהל' תפלה ה"ו) י' פסוקים שבסוף התורה יחיד קורא אותן פי' ואין צריך לקרות בצבור ותמהו עליו מאין מצא מקור לזה: ונלע"ד דמקורו מזה דתנא כאן (בגמ' מנחות ל') וברמב"ם שם ה"ו בלשון יחיד קורא אותן ובקללות שבת"כ אי' בגמ' (מגילה ל"א) ורמב"ם שם ה"ז וטוש"ע סי' תכ"ח ס"ו בלשון אחד קורא כו' וע"כ דפי' יחיד ר"ל לאפוקי צבור: רמב"ם (פ"א מהל' תפלין הי"א) מזוזה א"צ עבוד לשמה וכ"א ברש"י (מנחות מ"ב ב').

ובתוס' שם תמה מאין יצא לו: ונלע"ד דאי' בגמ' מנחות (ל"ד א') מנין דצריך קלף במזוזה יכול באבנים ת"ל כתיבה כתיבה פירש"י דיליף מוכתב דגט ובתוס' פי' דיליף מס"ת

וסוטה וי"ל דרמב"ם בשיטת רש"י דיליף מגט וממילא דא"צ עבוד לשמה רק כתיבה לשמה כמו בגט משא"כ לתוס' צריך עבוד לשמה.
אמנם לפמ"ש בגמ' ורש"י שם (מ"ג) דמשמע דספרים ומזוזות דינם שוה שא"צ עבוד לשמה ויכול ללמוד מס"ת ועיין תוד"ה תפלין שכתבו לחלק לשיטת רש"י בין ס"ת לספרים ועיין תוס' סנהדרין (מ"ח ב') ד"ה אע"פ לענין תפלין לשיטת רש"י דא"צ עבוד לשמה בעור החופה ואין לחלק בין עור לגויל הס"ת עיי"ש היטב וצ"ע מגמ' מנחות שם מ"ב: רמב"ם (פ"א מהל' חו"מ) האוכל חמץ בפסח אפי' פחות מכזית אסורמה"ת שנאמר לא יאכל חמץ.
והקשו עליו מהא דקיי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת מקראי כמ"ש ביומא (ע"ד) ולמה הביא כאן ילפותא דל"י חמץ: ונלע"ד עפמ"ש בדין ח"ש במצוה וי"ל דלשיטת הרמב"ם בפחות מכשיעור במצוה לא יצא ואינו כלום וכשיטת הירושלמי כמ"ש בתוס' קדושין ל"ט. וא"ש הואיל ואתקש אכילת חמץ לאכילת מצה כמ"ש בגמ' (פסחים ל"ה) וממילא הוה אמינא דגם בחמץ אינו חייב בח"ש: רמב"ם (פ"א מהל' שופר ה"ג) וכן שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה וא"ת הרי נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות נתנו עכ"ל.
בלח"מ שם הקשה מהא דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה (פסחים כ"ו) ורמב"ם פ"ה מהל' מעילה ובגמ' (ר"ה כ"ח א') משמע דיש בקול דין מעילה ורבא עצמו ס"ל כן ותי' שם. אמנם תמוה לי דלטעמא דמלל"נ למה אסור לכתחלה לתקוע בו והלא במודר הנאה משופר כ' בזה"ל לפיכך המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה עכ"ל הרי דלכתחלה מותר ובשופר של עכו"ם כ' הב"ח בטור סי' תקפ"ו הטעם דאסור לכתחלה משום דמאיס למצוה ובמודר הנאה משופר להרמב"ם והטור והרפ"ו מותר לכתחלה ולהרי"ף ובעה"מ אדם אחר תוקע והמודר הנאה יוצא כמ"ש העט"ז שם משום דיש בנ"א שנהנים כו' מ"מ כאן אין שום הזכרה דמותר לכתחלה וכאן לא שייך הטעם דמאיס ובשופר הגזול אי' בשו"ע סי' תקפ"ו במג"א סק"ד דמ"מ אין מברכין משום דהוא בעבירה כמ"ש סי' תרצ"ד במגילה גזולה ועיין לב"ש שם על המג"א ושפיר ניחא דמש"ה נקט לשון דיעבד והכא אין לומר דמש"ה לא יתקע משום העבירה ומשום ברכה דלא הוזכר בזה הברכה כמ"ש בגזול ועוד דכאן העבירה משום הנאה ומלל"נ משא"כ בגזול דאף בלא הנאה מקרי עבירה והאיסור רק משום גזל והיתר דאין גזל בקול ל"מ לענין ברכה וממילא דלכתחלה אין לתקוע משום הברכה וכמ"ש ה' לא יתרומו הערום והאלם כו': והנלע"ד עפמ"ש בגמ' (זבחים פ"ו) כל הסוגיא שם במחלוקת ר' וחכמים לענין פרשו

אם ירדו עיי"ש אבל לכתחלה לכו"ע אין להפריש הקרנים וכיו"ב דחשיב במשנה שם וצריך להקטירם כמ"ש שם בגמ' ממקרא מפורש ועיין רש"י (ר"ה כ"ח) בדין זה דמיירי בפרשו מחיים כו' וא"ש דלא יתכן לשון לכתחלה משום דלכתחלה לשריפה עומד אם לא בפרשו דיעבד אמנם נ"ל דמותר לתקוע בו אף לכתחלה בפרשו דיעבד רק שאין לתלוש לכתחלה: רמב"ם (שם פ"ב ה"ו) ולמה אין תוקעין שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברה"ר או יוציאנו מרשות לרשות כו' ולכאורה תמוה דלמה שינה מלשון הגמ' דנקט רק הטעם דיעבירנו כמ"ש (ר"ה כ"ט ביצה י"ח מגילה ה' סוכה מ"ג) ובתוס' שם דמש"ה לא נקט שמא יוציאנו משום דיש היכר בהוצאה מרה"י לרה"ר או משום דנמלך להוציאו ובטל עקירה ראשונה פטור עיי"ש: והנלע"ד דהרמב"ם ז"ל דייק בלשונו שיוליכנו למי שיתקע לו ולא כמ"ש בגמ' שאין הכל בקיאין כו' וא"ש דבכ"מ שהוזכר ברמב"ם דין מצות אלו שאין דוחין שבת לא הוזכר רק שמא יעבירנו כמ"ש בגמ' רק הכא בדין שופר מזכיר ג"כ טעם דשמא יוציאנו.

ולכן י"ל דכונת הרמב"ם במ"ש שמוציאו מרשות לרשות ר"ל שיעמוד ברה"י ויוציא השופר לרה"ר ליתן לתוך ידו של התוקע להוציא ולא שיוליך בעצמו השופר ומש"ה חיישינן שפיר מפני שאין לו היכר בנתינה מיד ליד וכמ"ש לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר דחיישינן שמא יביא הכלי אצלו. משא"כ בלולב שצריך דוקא בעצמו ליטול וכן בכלי לטבול.

ואז יש לחשוש שמא יוציאנו בעצמו ובזה לא חיישינן לשמא יוציאנו בעצמו דאית לי' היכרא וכן במגילה אי' ברמב"ם וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה וג"כ כמ"ש דלא יתכן לומר שיתן המגילה לעמוד בחוץ לקרות המגילה משא"כ בשופר דסגי בט' קולות מה"ת ודי בשהיי' מועטת: עוד אמרתי בענין דחיית מ"ע דשופר.

במהר"ם שיק על התרי"ג מצות פ' אמור הביא דברי החת"ס שכ' דאפי' רבא דס"ל דיו"ט ל"ת גרידא מ"מ יו"ט דר"ה עשה ול"ת דאל"כ קשה מגמ' (ר"ה ל"ב ב') אין שם עולין באילן כו' מ"ט יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ לאלו המ"ד דלא ס"ל כרב אשי וס"ל דיו"ט ל"ת גרידא הדק"ל למה אין עשה דשופר דוחה ל"ת דיו"ט אע"כ דיו"ט של ר"ה שאני מטעם שנאמר בו שבתון וה"ל עשה ול"ת לכו"ע ול"ז להבין דהלא מכשירי מצוה אין דוחין יו"ט ומ"ש הר"ן שם מטעם בעידנא דלכאו' בלא"ה אינו דוחה אך י"ל דאפשר מכשירי מצוה ג"כ מטעם בעידנא אין דוחין יו"ט ודמי לאוכל נפש דאין מכשירין דוחין יו"ט באפשר מאתמול.

ולכן נ"ל כמ"ש הר"ן דקושטא דמלתא קאמר אבל באמת מטעם בעידנא ולק"מ עיי"ש וא"ש דגם למ"ד יו"ט ל"ת גרידא מ"מ אינו דוחה משום דמכשירין דאפשר מאתמול ולא הוה בעידנא ובתוס' (שבת כ"ו) הקשו למ"ד יו"ט ל"ת גרידא נילף דאין עשה דוחה ל"ת ותי' משום דאפשר מאתמול ובתוד"ה ולא עולת חול פר"י דגם רבא ס"ל יו"ט עשה ול"ת מטעם בעידנא ובטו"א למס' ר"ה כ' עפ"י הר"ן הנ"ל דא"ש למ"ד יו"ט ל"ת גרידא מטעם בעידנא כו' ובשם שבלי הלקט כ' משום דשופר עשה דרבים ודוחה אף בלא בעידנא משו"ה הוצרך לטעם דעשה ול"ת והקשה דהדק"ל למ"ד יו"ט ל"ת גרידא אמאי לא דחי. אמנם לפמ"ש א"ש הואיל ואפשר מאתמול משו"ה לא דחי והכא קושטא דמלתא כמ"ש הר"ן ומצינו דאף מצוה עצמה אינו דוחה יו"ט באפשר מאתמול כמ"ש בגמ' (שבת כ"ה) ובפירש"י ותוס' שם. וצ"ע בדברי הר"ן דהוצרך לטעם בעידנא למ"ד יו"ט ל"ת גרידא.

ואפשר דמילה שלא בזמנה וכיו"ב דאפשר למחר וה"ה בכ"מ שאפשר מאתמול ואפשר למחר אינו דוחה יו"ט. משא"כ במכשירי שופר אף דאפשר מאתמול מ"מ א"א למחר מש"ה הוה אמינא דדחי יו"ט והוצרך לטעם דבעידנא: רמב"ם (פ"ה מהל' שבועות הלכה י') וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה כולה באותו יום אינו חייב אלא אחת כו' שאין שבועה חלה על שבועה.

והשיג עליו הראב"ד ז"ל דמה שנשבע תחלה הי' ליומו ואח"כ לעולם. וכ' בכ"מ דמה לנו אם נשבע בסוף לעולם דגבי היום אין כאן תוספת.

ויש לחקור בזה לענ"ד דהלא הרמב"ם פסק שם הי"א שבועה שלא אוכל תאנים ואח"כ נשבע על תאנים וענבים חייב על התאנים שתים מטעם כולל וה"נ שכלל בשבועתו שלא יאכלנה לעולם ממילא חלה השבועה גם ליומו ואפשר לומר דשאני כולל בדברים המותרים מימים המותרים דדברים המותרים חל שפיר ברגע זו שאסר עליו דהמה בעולם ממילא דחל שפיר גם על דברים האסורים משא"כ בלמחר דאין בעולם עדיין ואף שחל השבועה מיד מ"מ אינו אלא דלמחר חלה השבועה למפרע וכדין המקדש את האשה לאחר ל' יום ואף אם נדמהו למקדש מעכשיו ולאחר ל"י מ"מ בשעה זו עדיין אינה מקודשת וה"נ אין השבועה חלה על היום משום דלמחר שאינו בעולם ועיין בגמ' (נדרים י"ז) לענין נדר בתוך נדר דלרב הונא דוקא באמר הריני נזיר למחר ולשמואל אף בהריני נזיר היום ומסיק בגמ' דלא ס"ל לר"ה הא דרבה דחל בכולל אלא דאין שבועה חלה על שבועה אף בכולל משא"כ בנזיר משום דמוסיף יום לאחר שלשים ואין נזירות פחותה מל' יום כמ"ש הר"ן שם: וגם בדין נשבע שלא יאכל מצה דחל בכולל דוקא בנשבע בשאר ימות השנה משא"כ בנשבע בליל פסח לא אמרינן מגו דחיילה למחר תחול גם

היום וכמ"ש בחו"מ סי' ע"ג בנשבע שלא למכור לפרוע שום חוב והש"ך שם מחלק בין מצה לסוכה דלא הגיע עדיין חיובם ובאו"ת שם מחלק דבכולל החובות שלא לוה עדיין שפיר אינו חל בכולל לבטל המצוה שלא לפרוע החוב שהגיע זמ"פ עכשיו אף דלאחר שילוה יחול השבועה למפרע מ"מ למפרע אינו חל שבועתו בכולל אבל בכולל יהודים וא"י דהפקעת הלואתו מותר שפיר חל שבועתו וממילאה"נ א"ש דברי הכ"מ כאן דכיון דהיום אסור כבר משבועתו הראשונה: רמב"ם (פ"ז מהל' נדרים ה"ט) אסר על עצמו הנאתו על בני עירו אסור לשאול על נדרו לחכם כו' עי' כ"מ דהטעם משום נגיעה וא"א מתיר נדרי עצמו: והקשה במשל"מ מגמ' (ב"ב ע"ד א') ברבב"ח שאמר הקב"ה מי מפר לי והא רבב"ח נוגע בדבר ולמה מחכו עליו וכן במרע"ה ויחל משה שהתיר לו שבועתו עכ"ל: והנלע"ד עפמ"ש אא"ז הגאון רמ"צ ז"ל אבד"ק אנטיפאלי' בגמ' כ"ב בעובדא דרבב"ח שם בטעם שאמר מי מפר לי בלשון הפרה עפמ"ש הרשב"א (גיטין ל"ה ב') אלמנה נודרת ליתומים כו' ופריך ודלמא תלך לחכם ויתיר נדרה ומשני דצריך לפרט והקשה הרשב"א דבלא"ה הא צריך חרטה וכאן לא שייך חרטה דאם לא נדרה לא הי' גובה כתובתה ותי' דכאן בע"כ נדרה ומתחלה לא רצתה לנדור ורק משום גביית כתובתה ממילא דא"צ חרטה דדוקא רנ מתחלה לנדור מאיזה טעם אין החכם יכול להתיר אא"כ מתחרט מעיקרא משא"כ הכא.

ודומה לבעל שמפר בלשון הפרה בלא חרטה וידוע דרצון השי"ת להטיב ולא להרע ולפ"ז בשבועה על הגלות הי' שלא מרצונו ומש"ה א"ש לשון הפרה ומש"ה שחקו מרבב"ח דאיך טעה וסבור דהשבועה הי' על המבול שלא יביא עוד דזה לטובה וצריך חרטה ולמה אמר בלשון הפרה מי מפר לי עכ"ל. ובזה א"ש דלכאורה למה לא הפר רבב"ח לאח"ז ולפמ"ש בגמ' שוב אין תקנה להפר אך לפמ"ש כיון דשייך לשון הפרה וכבעל שמפר נדרי אשתו דוקא ביום שמעו ולא לאח"ז וממילא א"ש הכא דדוקא בהתרת חכם צריך דוקא שלא הי' נוגע בדבר וכמ"ש לא יחל דברו וכמ"ש הרמב"ם דאינו מתיר שבועת עצמו משא"כ בהפרת הבעל דהוא ודאי נוגע בדבר ואדרבה אין בידו להפר כ"א בדבר שבינו לבינה וכמ"ש הכ"מ בטעם הפרת הבעל דכל הנודרת ע"ד בעלה וה"נ באלמנה דמתחלה לא רצתה לנדור ובע"כ נדרה ממילא דמהני הפרה אף בנוגע בדבר.

ועוד יש להסביר עפמ"ש הכ"מ והלח"מ ליישב דברי הרמב"ם פי"ג מהל' נדרים במ"ש דהבעל עוקר הנדר והוא נגד הגמ' עיי"ש שכ' דהחכם מתיר הנדר אך מ"מ חל מתחלה והבעל גייז ועוקר הנדר משרשו וא"ש. ובמשל"מ פ"ד מהל' נדרים כ' דחרמי הקהל מתירין לעצמם מכאן ולהבא וא"צ התרת חכם הרי כמ"ש אף דודאי נוגעים בדבר: רמב"ם

(פ"ח מהל' נדרים ה"ב) מת או שעשה תשובה ה"ז מותר והביא במשל"מ בשם הראנ"ח שאם חזר לסורו חוזר האיסור למקומו וראי' מתשו' הריב"ש שכ' בקונם לביתך מת או מכרו לאחר מותר ואם חזר וקנאו אסור וכ' דאינו דומה זל"ז דכאן דנתבטל הנדר משום דאדעתא דהכי לא נדר וכמ"ש במרע"ה שהתיר לו השי"ת שבועתו שילך למצרים כי מתו כל האנשים והענו דתן ואבירם היתכן שבאם יעשרו יחזור האיסור הואיל דבטל הנדר מעיקרו משא"כ בהריב"ש דרק שאין דבר הנאסר כיון שמכרו שפיר חוזר לאיסורו עכ"ל: והנלע"ד דלכאורה למה הי' צריך התרה במרע"ה ול"ד לכאן במת ועשה תשובה וע"כ מטעם דשבועתו הי' ברצון טוב כמש"ל משא"כ הכא דנשבע בע"כ משום שנאתו באיש ההוא שלא יכנס אצלו ומש"ה א"צ התרה כלל ובעובדא דראנ"ח שאמר מפורש מפני שאבי' רע מש"ה א"צ חרטה והתרה כלל ודומה להפרת הבעל דא"צ חרטה ולכן אם הי' הנדר בטעות וכמ"ש בגמ' (נדרים ס"ה) דאם הי' מת מתחלה בשעה שנדר או עשה תשובה מעיקרא ולא הי' הנדר חל כלל הכל מודים שאין האיסור חוזר למקומו ימש"ה א"ש דלא תקשה להראנ"ח ממרע"ה דשם צריך התרה והא דא"צ התרה במת כו' משום דתולה נדרו בדבר במפורש משום שאבי' רע משא"כ במרע"ה דסתם נשבע וממילא אחר התרה אין סברא שיאסר וכן בכל נדר שהתיר החכם ויצא בהיתר כמ"ש ביו"ד סי' י"ח לענין הסכין ובגמ' (ב"ב ד' ב') גבי מקיף פירש"י דמש"ה פטור מפני שכבר יצא זכאי מב"ד וכמ"ש מכבר לדעתי בדין דשף מטבעש"ח דאי' בגמ' ב"ק (צ"ח) דפטור ואם אח"כ עשה היזק ניכר ג"כ פטור מטעם הנ"ל וה"נ פשוט דאינו חוזר האיסור אחר התרה משא"כ בראנ"ח דא"צ התרה וחרטה רק דניתר משום, הא דפירש שאבי' רע מש"ה שפיר חוזר לאיסורו אבל במת ועשה תשובה מעיקרו דאין כאן נדר כלל דומה להתרה ולכו"ע מותר: רמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה) אין עושים כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש ואם נעשו מתחלתן לשם הדיוט אין עושין אותן לגבוה וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהם לגבוה רשאי להשתמש בהם הדיוט ומשנשתמש בהם לגבוה אסור להדיוט אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבהכ"נ אין בונין בהר הבית עכ"ל.

ובתוספתא דמגילה פ"ב אי' בלשון שחצבן להדיוט ועכ"מ שם ואפשר דתליא במחלוקת הראשונים אם קדושת בהכ"נ דאו' או דרבנן. והקשה בפר"ד על הרמב"ם מהא דקיי"ל להלכה הזמנה ל"מ היא ולמה יאסר לגבוה בנעשו להדיוט.

ועוד הק' מגמ' (מנחות כ"ב) דיליף מפסוק אשר על המזבח דעצים ג"כ דוקא שלא נשתמש בהם הדיוט ופריך ממוריגים וכלי בקר דארונה היבוסי ומשני בחדתי ולהרמב"ם מה מהני. ועוד הקשה להירושלמי פ"ב דסנהדרין בפסוק ותהיינה צרורות כו' ריבפ"ז

בשם ר"י דלכוף את יצרו לא החזירם דוד לפלגשיו ולרבנן דקסרין מדינא אסורים לדהמע"ה מפני שנשתמש בהם הדיוט וקו"ח מכלי הדיוט שנשתמש בהם הדיוט שאסור למלך.

וא"כ לפ"ז יש לנו קו"ח לכלי הקדש שנשתמש בהם הדיוט שאסור להקדש וזה לא שמענו ולא ראינו. ועוד הקשה בתוס' (גיטין ו') זבוב מצא כו' שכ' בהא דלא החזירה בעלה מפני שאין דרכם להחזיר וראי' מפסוק ותהיינה צרורות והלא מהירושל' מוכח דמותרין בין לר"י דלכוף את יצרו ובין לרבנן דדוקא במקום מלך: והנלע"ד ליישב כ"ז עפמ"ש מעשה אברהם ועו"פ להלכה דבנין בהמ"ק ובהכ"נ בעי לשמה כמ"ש ועשו לי מקדש לי לשמי ומש"ה אסור לבנות ע"י עכו"ם דאדעתא דנפשי' קעביד וא"ש הא דנאסר לגבוה בנעשה לשם הדיוט מטעם דבעינן לשמה.

והא דמנחות בעצים דמשני בחדתי. י"ל עפמ"ש התוס' תמורה (ד' ב') ד"ה רבא לענין צורם אוזן בכור דלא תקשי מהא דקיי"ל אי עביד ל"מ משום דאף דנצרם ממילא ג"כ מותר ומה לנו אם לא אהני מעשיו וה"נ מצינו ביו"ד סי' צ"ד ס"ג לענין בב"ח דהכלי שנאסר מבב"ח מותר להחם מים בתוכה לחוף הראש כמ"ש הט"ז בשם התו"ח והכא בהכלים דארונה מוריגים וכב"ק הואיל ובקען להסקה אין לזה שום תועלת במה שנעשו תחלה כלים להדיוט דדוקא לענין להשתמש בהכלים דאהני מעשי הכלים שעשאן מתחלה להדיוט משא"כ בעצי הסקה דאין לנו במעשה הכלים כלום וכן א"ש בהא דכלי קודש שנשתמש בהם להדיוט לא נאסר לגבוה מטעם קו"ח דנעשה מתחלה לשם הדיוט דשם רק מטעם דבעינן לשמה משא"כ בכלי מלך שפיר ילפינן קו"ח דנשתמש להדיוט אסור למלך מטעם כבוד מלכים ולא מטעם לשמה: אמנם יקשה דלמה נוהגין לבנות בנין בהכ"נ ובמד"ר ע"י עכו"ם לפמ"ש דבעינן לשמה נקדים בזה מחלוקת הרמב"ם והראב"ד פ"ו מהל' בהב"ח לענין קדושת המקדש אי בטלה דלהרמב"ם קדושת המקדש וירושלים לא בטלה דשכינה לא בטלה וז"ל הרמב"ם שם הט"ו לפיכך מקריבין אעפ"י שאין בית ואוכלין ק"ק בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת מחיצה ואוכלים ק"ק ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין חומה שקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ושם הט"ז וז"ל ולמה אני אומר בקדושת מקדש וירושלים כו' ובשאר א"י לשביעית ומעשרות לא קדשה לעת"ל לפי שקדושת המקדש כו' וה"ה אומר והשימותי כו' ואמרו ז"ל אע"פ ששוממין בקדושתן כו' עכ"ל.

והקשה הראב"ד מפ"א דמע"ש לקח כו' במזיד יעלה ויאכל ואם אין מקדש ירקבו ומגמ' (ב"מ נ"ו) דנפול מחיצות וכ"ה בכ"מ בצ"ע מהא והרמב"ם בעצמו פסק כן פ"ז

מה' מע"ש והנלע"ד בזה עפמ"ש בס' ישמח משה בענין נדבות המשכן שהוצרך לקבל מכל נדבתודהלא הי' כסף וזהב ואב"ט לכל א' מישראל די והותר כמ"ש דעם המן ירד להם אב"ט כמ"ש בתרגום יונתן והנשיאים הביאו ר"ל ענני כבוד אך י"ל מפני שנתמשכן בעוה"ר ושפך חמתו ית' עליהם ולטובתנו שלא נאבד ח"ו ולא יהי' כליון לנו ח"ו ונדבות ישראל הוצרך להיות הן בפועל הן במחשבה טהורה וז"ש אשר ידבנו לבו כו' תרומתי וזאת התרומה כו' ושתי קדושות הן.

א) מקדש ד' מהמחשבות טהורות בנדבת הלב. ב) מקדש ישראל מהמעשה בפועל וכשנחרב ונתמשכן בעונינו וגלה יקרינו מ"מ מקדש ד' לא בטלה וא"ש פסק הרמב"ם דשכינה לא בטלה וקדשה לעת"ל ומקריבין אע"פ שאין בית והא דפסק הרמב"ם פ"א מהל' מע"ש דאין אוכלין מע"ש אלא בפני הבית היינו מטעם גזה"כ דאתקש לבכור כמ"ש בגמ' (מכות י"ט) ובתוס' (זבחים ס') אף למ"ד קדשה לע"ל והא דכ' הרמב"ם פ"ו מהבהב"ח גם מע"ש היינו משום דנקט לשון המשנה ובריייתא כצורתה וכמ"ש (מגילה ט') אבל באמת להלכה מע"ש אין אוכלין בירושלים בזה"ז וירקבו: וא"ש דבונין ע"י עכו"ם עפמ"ש תוס' (זבחים ג' ע"ז כ"ו גיטין כ"ב) דעכו"ם סתמא עושה וכמ"ש במילה ימול ארמאי אף דגם מילה בעי לשמה וע"כ משום דמילה צערא לינוקא סתמה לשמה קאי וכן בקדשים משא"כ בגט עיי"ש וכמ"ש בענין סוכה וד' מינין דמשום טרדא דמצוה וחסרון כיס אמרינן סתמא לשמה וה"נ די"ל גם בבנין בהכ"נ ועוד דמקדש ד' כבר נבנה מנדבת הלב שפיר אמרינן דהבנין בפועל ומעשה סתמא לשמה: ובזה א"ש קושית אחרונים שהקשו מגמ' גיטין מ"ב) עבדי שהי' כבר ולמה דרשו ז"ל מפסוק והשימותי את מקדשיכם דבקדושתו עומד אף לאחר שנחרב כמ"ש (מגילה כ"ט) בהכ"נ שחרב כו' ונאמר ג"כ מקדשיכם שהי' כבר דשם הי' לו קנין הגוף בהעבד משא"כ כאן מדכתיב בלשון מקדשיכם ולא בלשון מקדשי כמ"ש מקדשי תראו ועשו לי מקדש וע"כ דמקדשי לא בטלה רק מקדשיכם ר"ל הנעשה בפועל וכמש"ל ולכן אסור להשתמש בה תשמיש בזוי אף בחורבנה ועוד א"ש קושית הטו"א (מגילה שם כ"ט מיבמות ו') דיליף מקדש משבת דלעולם אסור והכא יליף מהא דוהשימותי כו' דברמב"ם פ"ו שם מבואר היטב הא דיליף משבת היינו לענין מורא מקדש וכבודו כמו שהי' בבנינו ואין שום חילוק וזה לא מוכח מפסוק והשימותי כו' דעכ"פ בטל מקדשינו והו"א דקל קדושת המקדש מבקודם דבעינן לעולם ב' קדושות קמ"ל הילפותא משבת דלעולם אסור כמו בבנינו וא"ש מדרש ורש"י ז"ל ויברך אותם משה מה ברכה ברכם יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידכם ולכאו' מבואר כן בפסוק ושכנתי בתוכם אך לפמ"ש א"ש דתשרה שכינתו ית' גם

במעשי ידכם מלבד השראת שכינתו ית' ע"י נדבת לבכם שלא בטלה לעולם אף בחורבנה והכפול לשון בפסוק א"ש עפמ"ש ועתה יגדל נא כח ד' דבמעשי המצות מוסיפים כח כו' וז"ש מעש"י כוננה עלינו כנ"ל ועוד דמעש"י כוננהו ר"ל בהוספת כח פמש"מ כביכול באתערותא דלתתא לשם שמים בלב רמב"ם (פ"י מהל' יבום) בחייבי לאוין וחייבי עשה אם בעלו קנו.

והקשו כולם והלא אין עשה דוחה עשה ומפני זה דחה רש"ל דבריו ז"ל והנוב"י תי' דשוב לאחר שבעל אמרינן מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה: והנלע"ד דלכאורה לשיטת הריב"א (חולין קמ"ב) דהל"ת נדחה מפני העשה שכנגדה ועשה שעם הל"ת קיים א"כ גם באלמנה לכה"ג מן הנשואין דגם להרמב"ם אינה מתיבמת ואם בעלו לא קנו נימא דרק העשה נשאר ודמי לחייבי עשה דאם בעלו קנו.

אמנם נ"ל בהקדם קושיתי לשי' הריב"א למה לא נאמר הא דאהדרי' לאיסורא קמא כמ"ש בתוס' (חולין צ"ח ב') ד"ה רבא ותוס' ע"ז ס"ז) ד"ה אר"י לר"ת דטכע"ק מה"ת לוקה אף דיליף מגעולי מדין לרע"ק ורק ה"ל לאו הבא מכל"ע מ"מ אמרינן אהדרה כו' וכמו בגיזה דבכור בע"מ ופסוהמ"ק כו' והיכא דיש לפנינו עשה ול"ת וקיי"ל אין עשה דוחה ל"ת ועשה ולשי' הריב"א הל"ת נדחה ונאמר אהדרי' כו' וממילא נשאר לפנינו גם הל"תועוד דגם בחייבי עשה נאמר הואיל ולא אתי עשה ודחי עשה ממילא דנשאר הל"ת דאשת אח לפנינו: אך י"ל בכ"ז עפמ"ש התוס' (ביצה י"ב) בגמ' שם אי' השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה הא מני ב"ש דאי ב"ה דס"ל מתוך כו' והקשו בתוס' דהא ס"ל גם לב"ה נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ותי' דרק מטעם לאו הבא מכלל עשה לכם ולא לגבוה והקשו עוד מהא דגוזז פסולי המוקדשין דלוקה אף דרק לאו הבא מכ"ע תזבח ולא גיזה ואפ"ה לוקה משום דאמרינן אהדרי' לאיסורא קמא ר"ל ללאו שהי' בו קודם שנפסל ותי' דהתם לא קאמר ההיתר מפורש בגיזה דפסוהמ"ק מש"ה שפיר אמרינן אהדרי'.

משא"כ הכא דהיתר מפורש אוכל נפש וגם מתוך לא אמרינן אהדרי' כו' כיון דאשכחן דהותר בהדיא ורק למאי דאהדרי' אהדרי' עיי"ש: ובזה א"ש עפמ"ש גמ' (יבמות ז ב') לענין דהותר אשת אח במקום מצוה ואפ"ה במקום איסור אחר יש לנו גלוי דעת בתוה"ק דילפינן מאחות אשה דאינה מתיבמת ולכן יש לנו לומר למאי דאהדרי' אהדרי' ומש"ה במקום עשה לחוד לא אמרי' אהדרי' לאיסורא קמא כמו אשת אח שיש לה בנים וא"ש דלשיטת ריב"א הל"ת נדחה ורק העשה נשאר הואיל וההיתר דעשה דוחה ל"ת מפורש רק דאהדרי' לענין ל"ת ועשה שפיר אמרינן למאי דאהדרי' כו' וא"ש דברי הרמב"ם בחייבי עשה דאם בעלו קנו וממילא לשיטת הריב"א יש עליו מצוה הואיל ודחי ל"ת

ומש"ה פסק הרמב"ם בעלו קנו בחייבי עשה הואיל וקיים המ"ע וכה"ג תי' הנוב"י משא"כ במקום ל"ת ועשה דלא ניתן לדחות אף דהל"ת נדחה: ונקדים עוד דספק בדין מילה אם בעינן כח גברא וראי' מהא דב' תינוקות דר"י פוטר דטעה בד"מ ועשה מצוה ולכאורה נימא דאי עביד ל"מ ולא שייך בכאן תי' המהרי"ט דלא יתוקן האיסור דמילה הוה תיקון דאל"כ מקלקל בחבורה פטור ואם לא מהני הוה מקלקל י"ל עפמ"ש תוס' תמורה בצורם אוזן בכור דלא בעי כח גברא ובזה לכו"ע אי עביד מהני וע"כ דגם מילה א"צ כח"ג וממילא ג"כ מהני.

ובזה א"ש גמ' (נדרים ל"א ב') אמול ואצא סכנה הוא לו והקשה הרא"ם הא וחי בהם לא נאמר לב"נ דע"כ צ"ל אהדרי' לאיסורא קמא ר"ל דאף במקום סכנה מחויב למול בנו וכאלו אין שום סכנה ולפמ"ש הואיל ומפורש האיסור דסכנה בב"נ כמ"ש שופך דם האדם כו' ואף בספק סכנה ממילא דאמרינן אף דלב"נ עדיין לא נאמר וחי בהם מ"מ אמרינן דהוה רשות בב"נ למול במקום סכנה משא"כ בישראל דאסור למול במקום סכנה ועובר על איסור דפ"נ: ובזה א"ש מה שהקשו לשיטת ריב"א דהל"ת נדחה למה חייב לר"א בב' תינוקות הא ל"ת נדחה וממילא ליכא כרת.

דלפמ"ש דגם לריב"א אהדרה לאיסורא קמא דהתורה דוקא התירה למול בשבת מילה בזמנה כמ"ש וביום השמיני אפי' בשבת ודמי ממש לתוזבח ולא גיזה דזביחה לבד הותרה מכלל האיסור וגיזה נשאר במקומו כקודם הפסול וכמו געולי מדין וה"נ דמלאכת שוי"ט נאסר בסתם ורק מילה בזמנה הותרה אבל שלא בזמנה נשאר במקומו וא"ש דאף דהל"ת נדחה לענין דלא אמרינן אהדרי' לאיסורא קמא מ"מ הל"ת והכרת נשארו במקומן הואיל ואהדרי' לענין זה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ובכ"ז נו"ל ליישב קושית התוס' חולין שם שהקשו לשיטת ריב"א מגמ' (פסחים מ"ו) דקאמר אחרישה לא לחייב והא בשלוח הקן דמשני דלאו עברה משמע דאם לא עבר יש כאן עשה ול"ת עיי"ש וי"ל דשם ביו"ט הותר אוכל נפש מפורש וכנ"ל בתוס' (ביצה י"ב) ועוד נ"ל דלכאורה לר"י דפוטר בטרוד בדב"מ נאמר הכלל דאי עביד לא מהני וליחייב אך לפמ"ש י"ל דהתורה גילה לנו רק דאין מילה שלב"ז דוח"ש אבל לא בהי' לו תינוק למולו בזמנו וטרוד בדב"מ ואמרינן סברא דאהדרי' למלתא קמא דקיים מצות מילה כאלו לא הי' איסור שבת ורק דפטור ממצות מילה במקום שאינו טרוד בד"מ: